

REPORTERES EN PEU DE GUERRA

Història de les pioneres que informaren des de zones en conflicte

TEXT LAURA SAULA

Un repàs a la biografia de les primeres reporteress de guerra, des de la Revolució Italiana de 1846 fins a la guerra del Vietnam, moment en què les periodistes ja van començar a ser més habituals en els conflictes bèl·lics. Un àmbit de la professió que durant molt de temps semblava que era una qüestió d'homes.

Per bé o per mal, durant molts anys les dones han estat excloses de la guerra. Les primeres normes de protecció dels periodistes en cas de conflicte armat sempre van referir-se al gènere masculí, tal com s'observa a l'article 13 del Reglament relatiu a les Lleis i Usos de la Guerra a la Convenció de la Haia de 1899. No és d'estranyar, doncs, que fins ben entrat el segle XX els editors dels principals diaris no volguessin enviar les seves dones periodistes a cobrir notícies des del front. Alguns d'aquests directors es van arriscar i, gràcies a ells, podem conservar el testimoni de grans reporteress com Virginia Cowles, Martha Gellhorn o Gerda Taro.

PRIMERS TESTIMONIS

REVOLUCIÓ ITALIANA (1846)

Una de les primeres reporteress de guerra que es coneixen va ser la nord-americana Margaret Fuller (1810-1850). De fet, va passar a la història per haver estat la primera dona al seu país en aconseguir un contracte en una redacció. Primer, com a editora en un diari anomenat *Dial* i, més tard, al *New York Tribune*. Va ser el director d'aquest últim mitjà qui li va proposar, el 1846, viatjar a Europa com a corresponent. Precisament en aquell moment, hi havia la Revolució Italiana i Fuller fins i tot va poder cobrir tot el procés i entrevistar Giuseppe Mazzini, un dels protagonistes de la revolució.

GUERRA DE CUBA (1898)

Durant la guerra del 98, van haver-hi dues dones periodistes que aconseguiren endinsar-se al nucli del conflicte mitjançant diferents procediments. Una d'elles va ser la nord-americana Anna Northend Benjamin (1874-1902), que va obtenir un passaport de premsa oficial per seguir les tropes americanes a Cuba. Segons s'explica a l'enciclopèdia *American women at war: from the home front to the battle fields*, els seus escrits van tenir tant d'èxit que, un any més tard, va viatjar cap a les Filipines per cobrir els horrors de la insurrecció que estava patint el país en aquells moments.

FINS BEN ENTRAT EL SEGLE XX, ELS EDITORS DELS PRINCIPALS DIARIS NO VAN ENVIAR DONES A COBRIR NOTÍCIES DES DEL FRONT

Seguint amb la guerra de Cuba, una altra periodista nord-americana del *Chicago Record*, Trumbull White, va aconseguir viatjar a aquesta illa després d'inscriure's com a infermera per a la Creu

Roja. Aquesta tàctica per poder arribar a la primera línia de foc va ser molt seguida, posteriorment, per altres dones periodistes que no aconseguien un passi de premsa oficial. White va acabar escrivint el llibre *Our War with Spain for Cuba's Freedom*, entre molts altres.

GUERRA DEL MARROC (1909)

És en aquest punt quan ens trobem amb la primera periodista i reportera de guerra espanyola documentada. Parlem de Carmen de Burgos y Seguí (1867-1932), també coneguda com a *Colombine*. Redactora del *Diario Universal*, va arribar a cobrir diferents episodis de la guerra amb el Marroc, tot i que oficialment el diari

TRUMBULL WHITE VA INSCRIURE'S COM A INFERMERA PER ARRIBAR A LA PRIMERA LÍNIA DE FOC, TÀCTICA QUE DESPRÉS ALTRES COPIARIEN

només l'enviava per realitzar reportatges de caire social. Però les ganes d'introduir-se en el front de batalla van fer que acabés visitant hospitals i campaments militars. Segons explica Gonzalo Jar Couselo al *Cuaderno de Periodistas d'APM*, quan Carmen de Burgos volia entrar a les dependències militars posava com a excusa que volia veure "com es trobaven els nois" i així escriure articles perquè les seves famílies estiguessin tranquil·les.

PRIMERA GUERRA MUNDIAL (1914-1919)

Una altra reportera espanyola també va destacar molt durant la Primera Guerra Mundial i la Revolució Russa de 1917. Es tracta de la gallega Sofia Casanova, que va ser tractada com una heroïna, ja que va ser l'única espanyola que va restar a les línies de foc durant aquest conflicte. Les altres periodistes documentades que van cobrir el conflicte van ser dues nord-americanes, Mary Roberts Rhinehart (1876-1958) per al *The Saturday Evening Post* -que va entrevistar, entre altres, Winston Churchill i Albert I de Bèlgica- i

Peggy Hull (1889-1967), que es va fer famosa per haver estat la primera reportera de guerra oficialment reconeguda pel govern dels Estats Units.

INVASIÓ ITALIANA D'ABISSÍNIA (1935-1936)

Dues reporteress de guerra espanyoles, de residència francesa, van instal·lar-se a la capital, Addis Abeba, durant la guerra d'Abissínia. Eren Margarita de Herrero i Dolores de Pedroso, que van ser enviades per *Le Journal*. La seva professionalitat, però, va ser qüestionada pels companys periodistes quan, després d'uns atacs amb gas contra la població civil per part del bàndol italià, les dues van deixar durant un temps la feina per ajudar les víctimes com a infermeres a l'hospital.

L'ÈPOCA DAURADA

GUERRA CIVIL ESPANYOLA (1936-1939)

Aquest conflicte va comptar, per primera vegada a la història, amb una gran presència femenina de periodistes. Entre les dones que van cobrir-lo, s'hi troben Kati Horna (Hongria), Tina Modotti (italomexicana), Kitty Bowler (Estats Units) o fins i tot la catalana Marina Ginestà. Però hi ha tres noms que han passat a

CARMEN DE BURGOS, QUE VA COBRIR LA GUERRA DEL MARROC EL 1909, ÉS LA PRIMERA REPORTERA DE GUERRA ESPANYOLA DOCUMENTADA

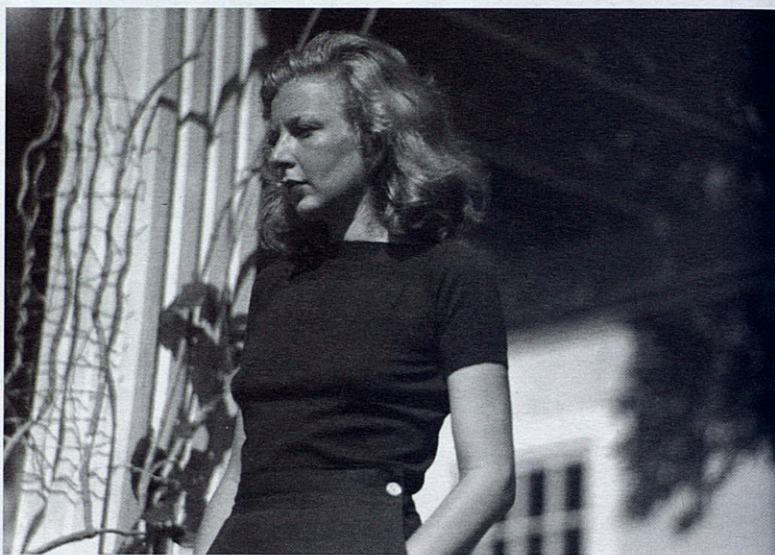
ser una icona dins dels periodistes que van cobrir la Guerra Civil: Virginia Cowles, Martha Gellhorn i Gerda Taro. La nord-americana Virginia Cowles (1912-1983) escrivia per a Hearst, grup de premsa sensacionalista, fins que va veure que la Guerra Civil era una oportunitat per demostrar les seves dots de periodista. Va cobrir el conflicte repartint-se entre els dos bàndols i va acabar plasmant la seva vida quotidiana al llibre *Looking for Trouble*.

Molt més mediàtica va ser la nord-americana Martha Gellhorn (1908-1998), també coneguda per ser parella d'Ernest Hemingway. Va ser una de les periodistes clau del conflicte. Per poder pagar-se el viatge a Espanya el 1937, va haver d'acceptar una proposta de la revista *Vogue* per escriure un reportatge sobre els

Carmen de Burgos, Jane Austen i Margaret Fuller entre altres
l'anglesa Margaret Wachs (1797-1867), a portada d'Amor i el Príncep,
1867.

A la primera pàgina, Margaret Fuller. En aquesta pàgina, a sota aquestes línies, Sofia Casanovas. A dalt a la dreta, Carmen de Burgos. A baix, Mary Roberts Rinehart.

A l'esquerra, Carmen de Burgos. A sobre aquestes línies, a dalt, Gerda Taro i, a baix, Martha Gellhorn.

Kathleen Harriman, Tania Long o Margaret Higgins, entre altres. L'anglesa Barbara Wace (1907-2003), reportera d'Associated Press, és considerada la primera dona a cobrir, el 1944, la invasió de Normandia, quatre dies després del dia D. Segons explica el web *Nojobforawoman.com*; en aquella època, les dones nord-americanes que volien anar a cobrir la guerra eren dirigides directament a l'Armada Femenina o a la zona d'infermeria militar, de manera que eren molt lluny de la línia de foc i, en conseqüència, d'obtenir un reportatge de portada ni cap tipus de reconeixement.

MARTHA GELLHORN I GERDA TARO, PARELLES D'ERNEST HEMINGWAY I ROBERT CAPA, SÓN ALTRES REPORTERES RECONEGUDES

problemes de bellesa a la mitjana edat, tal com explica Jar Cou-selo al *Cuaderno de Periodistas d'APM*. Un cop a Espanya, Gellhorn va escriure per a la revista *Colliers* i es va instal·lar al mític Hotel Florida de Madrid. Tot i que va ser molt a prop de la línia de foc i les seves cròniques eren molt ben valorades, mai es va considerar a si mateixa com una corresponsal de guerra en el sentit estricte,

GUERRA DEL PACÍFIC (1937-1945)

La fotoperiodista nord-americana DickeyChapelle (1919-1965) es va embarcar el 1944 cap al Pacífic Sud per fotografiar l'activitat de les infermeres destinades a la guerra. A poc a poc, va començar a seguir els marines, amb qui va poder cobrir la batalla d'Iwo Jima i d'Okinawa. La major part de la seva feina va sortir publicada al *National Geographic*.

LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA VA SER EL PRIMER CONFLICTE AMB UNA GRAN PRESÈNCIA DE DONES, COM LA CATALANA MARINA GINESTÀ

ja que assegurava no saber res sobre operacions militars ni del que estava passant realment. Més endavant, cobriria nombrosos conflictes arreu del món, com l'entrada al camp de concentració de Dachau, el conflicte araboisraelià o la guerra del Vietnam.

D'altra banda, l'alemanya Gerda Taro (1910-1937) és considerada una pionera en el periodisme gràfic de guerra femení, i també la primera a morir mentre cobria un combat. Companya sentimental d'André Friedman, més conegut com a Robert Capa, junts van anar a la Guerra Civil i van treballar per a revistes com *Regards* o *Vu*. Un dels reportatges més destacats de Taro va ser el de la primera fase de la batalla de Brunete, publicat a *Regards* el 22 de juliol de 1937. Malauradament, va morir durant un desplegament de l'exèrcit republicà el 1937. Amb el temps, a moltes de les seves fotografies i escrits se'ls ha donat erròniament l'autoria de Robert Capa i la seva figura no ha tingut el ressò que es mereix.

SEGONA GUERRA MUNDIAL (1939-1945)

Molts són els noms femenins que es troben a la llista de reporteresses que van cobrir la Segona Guerra Mundial; com les nord-americanes Sigrid Schultz, Margaret Bourke-White, Lee Miller, Helen Kirkpatrick, Dorothy Thompson, Ruth Cowan, Katherine Coyne, Betty Wason, Mary Welsh, Dixie Tighe,

UNA NOVA ERA

GUERRA DEL VIETNAM (1959-1975)

És a partir d'aquesta guerra quan la dona reportera ha tingut cada vegada més presència en els conflictes bèl·lics. Alguns casos destacats van ser les nord-americanes Judith Coburn, Gloria Emerson, Barbara Gluck i Ann Bryan Mariano, així com l'australiana Kate Webb i les franceses Christine Spengler i Catherine Leroy.

Dos anys després de finalitzar la guerra del Vietnam, es van aprovar els dos Protocols Addicionals als Convenis de Ginebra, en què per primera vegada s'assegurava la protecció a la figura dels periodistes freelance (dels dos gèneres) en missions de guerra. Encara quedava un llarg camí per recórrer. **Ç**

Més informació a:

Cuaderno de Periodistas nº 60, Abril de 2009. Jar Cou-selo, Gonzalo.

Enciclopèdia *American Women at War: From the home front to the battle fields*. Lisa Tendrich Frank.

nojobforawoman.com/

Gerda Taro. La sombra de una fotógrafa. François Maspéro (La Fábrica, 2010)

+ info